

سیستم بانکی جهان در دهه ۸۰ و ۹۰

دکتر ارسطو امامی

مقدمه

بانکهای ژاپنی در دهه ۸۰ از رشد بی نظیری برخوردار بودند به گونه‌ای که در سال ۱۹۹۰ بر سیستم بانکی جهان تسلط کامل یافتند. در طبقه‌بندی بانکها بر مبنای داراییهایشان، از بیست بانک تراز اول جهان در سال ۱۹۸۰ بزرگترین بانک ژاپنی مقام دهم را داشت. در همین طبقه‌بندی در سال ۱۹۹۰ بانکهای ژاپنی مقامهای اول تا هفتم را دارا شدند. در این دوران تعداد بانکهای ژاپنی از ۶ بانک به بیش از دو برابر یا ۱۳ بانک افزایش یافت و سهم داراییهای بانکهای ژاپنی نیز از کمتر از یک سوم به بیش از دو سوم کل داراییهای بانکهای بزرگ جهان افزایش یافت.

در صورتی که طبقه‌بندی بانکهای بزرگ دنیا بر حسب سپرده‌های بانکی صورت گیرد، بانکهای ژاپنی مقامهای اول تا نهم را به دست می‌آورند. در واقع می‌توان گفت که تسلط سیستم بانکی از بانکهای اروپایی و آمریکایی در اوایل دهه ۸۰ به تسلط کامل و بمراتب بیشتر بانکهای ژاپنی در دهه ۹۰ انتقال یافت و در نتیجه ژاپن جایگزین آمریکا در رهبری مالی جهان، و مبدل به بزرگترین صادرکننده سرمایه در جهان گردید. بی شک بانکها و بطور کلی سیستم بانکی ژاپن در این امر نقش عمده‌ای داشته‌اند.

هدف این مقاله بررسی و تجزیه و تحلیل عمده این دگرگونی است که شاید بتواند روند

احتمالی آینده را نیز تا حدودی پیش بینی کند. در واقع سؤالات اصلی مورد نظر این است که:

۱- تا چه اندازه رشد بی نظیر بانکهای ژاپنی در دهه ۸۰ ناشی از عملکرد برتر آنان است؟

۲- آیا باید انتظار داشت این رشد در دهه ۹۰ نیز ادامه داشته باشد؟

اهمیت این مطالعه و تحقیق در آن است که تحرک پول و منابع مالی امروز از طریق شاخصهایی چون نرخ تورم، نرخ بهره، نرخ رشد اقتصادی و غیره تأثیر بسزایی بر جابجایی توان تولید و رقابتهای اقتصادی و در نتیجه ثروت ممکن ملتها دارد که بی شک کشورهای جهان سومی چون ایران نیز به نوعی از آنان متأثر شده و خواهند شد.

سیستم بانکی جهان در دهه ۸۰

در اول دهه ۸۰ در رده بندی بیست بانک تراز اول جهان، بر مبنای داراییهایشان، بر حسب دلار، بزرگترین بانک جهان بانک فرانسوی CREDIT AGRICOLE OF FRANCE بود و مقامهای دوم و سوم را بانکهای آمریکایی BANK OF AMERICA و CITECORP داشتند و مقام دهم به بانک ژاپنی DAI-ICHI KAYGYO BANK متعلق بود. در مجموع بانکهای اروپایی و آمریکایی به سیستم بانکی جهان تسلط داشتند. از نظر داراییها، سهم بانکهای اروپایی تقریباً نصف (۵۰/۲ درصد) مجموع داراییهای این بانکها بود، در حالی که بانکهای ژاپنی بیش از یک چهارم (۲۸ درصد) و بانکهای آمریکایی کمتر از یک پنجم (۱۸/۴ درصد) سهم کل داراییها را در اختیار داشتند. از طرف دیگر از بیست بانک بزرگ جهان بیش از نیمی از آن بانکهای اروپایی، سه بانک آمریکایی و شش بانک ژاپنی بود.^۱ (جدول شماره ۱)

در سال ۱۹۹۰ این تقسیم بندی به صورت چشمگیری تغییر کرد. از بیست بانک تراز اول جهان مقامهای اول تا هفتم را بانکهای ژاپنی عهده دار شدند که به ترتیب سه بانک تراز اول عبارت بودند از DAI-ICHI KAYGYO BANK و SUMITOMO BANK و FUJI BANK. یعنی بانک دهم ژاپنی در واقع به بزرگترین بانک جهان تبدیل شد و بانک آمریکایی CHICORP جایز را گرفت که قبلاً مقام سوم را داشت و بزرگترین بانک در سال ۱۹۸۰ به هشتمین بانک بزرگ جهان نزول کرد. سهم بانکهای اروپایی از نصف به حدود یک چهارم

۲۶/۱ درصد) و سهم بانکهای آمریکایی که تقریباً یک پنجم (۱۸/۴ درصد) به کمتر از ۵ درصد کاهش یافت.

حدود شماره ۱

بست بانک نواز اول جهان بر حسب داراییها ژانویه ۱۹۸۰ رفته به میلیون دلار)

رده	نام بانک	نام کشور	داراییها	سپردهها
۱	CREDIT AGRICOLE	فرانسه	۱۰۴۹۹۷	۸۵۵۶۰
۲	BANK AMERICA CORP	آمریکا	۱۰۳۹۱۹	۸۴۹۸۵
۳	CITI CORP	آمریکا	۱۰۲۷۴۲	۷۰۲۹۱
۴	BANQUE NATIONALE DE PARIS	فرانسه	۹۸۸۵۹	۹۷۳۸۳
۵	DEUTSCHE BANK	آلمان	۹۱۱۸۸	۶۱۸۲۵
۶	CREDIT LOYONNAIS	فرانسه	۹۱۰۸۵	۸۹۸۲۰
۷	SOCIETE GENERALE	فرانسه	۸۴۹۱۴	۷۶۸۰۹
۸	DRESDNER BANK	آلمان	۷۰۳۳۱	۶۶۷۱۵
۹	BARCLAYS GROUP	انگلستان	۶۷۴۷۴	۵۸۵۰۴
۱۰	DAI-ICHI KAYGYO BANK	ژاپن	۶۶۵۸۱	۵۱۸۶۳
۱۱	NATIONAL WESTMINSTER BANK	انگلستان	۶۴۳۹۳	۵۹۰۴۳
۱۲	CHASE MANHATTAN	آمریکا	۶۱۹۷۵	۴۸۴۵۶
۱۳	WESTDEUTSCHE LANDESBANK	آلمان	۶۰۰۸۰	۵۷۷۸۷
۱۴	FUJI BANK	ژاپن	۵۹۸۳۳	۴۷۵۹۷
۱۵	COMMERZ BANK	ژاپن	۵۸۲۷۱	۴۴۶۵۸
۱۶	SUMITOMO BANK	ژاپن	۵۸۰۲۲	۴۷۱۹۶
۱۷	MITSUBISHI BANK	ژاپن	۵۷۱۴۴	۴۴۷۷۶
۱۸	SANWA BANK	ژاپن	۵۵۳۰۱	۴۳۶۰۱
۱۹	NORINCHUKIN	ژاپن	۵۳۶۶۳	۳۹۹۰۲
۲۰	BANCO DO BRASIL	برزیل	۴۹۱۳۰	۱۶۰۷۳

در حالی که سهم بانکهای ژاپنی در کل داراییهای بیست بانک بزرگ جهان از حدود یک چهارم (۲۸ درصد) به بیش از دو سوم (۶۸ درصد افزایش یافت). (جدول شماره ۲).

تسلط بانکهای ژاپنی نه تنها در رده بندی و جایگاه آنان و سهم داراییهایشان بلکه در تعداد نیز آشکار است. تعداد بانکهای ژاپنی در این لیست نیز بیش از دو برابر، یعنی از شش به سیزده، افزایش یافت. (جدول شماره ۲)

به طور مختصر بانکهای ژاپنی از نظر مقام، سهم داراییها و تعداد بر سیستم بانکی تسلط کامل یافته، جایگزین بانکهای آمریکایی و اروپایی در دهه ۸۰ شدند.

دو و نیم برابر شدن سهم داراییهای بانکهای ژاپنی در مجموع داراییهای بیست بانک تراز اول جهان ناشی از چه عواملی است؟ عوامل محیطی (بیرون از سیستم بانکی ژاپن) و یا عوامل درونی (چگونگی عملکرد سیستم بانکی ژاپن).

در اینجا به بررسی دو عامل عمده محیطی - مالی که به تغییرات در نرخ برابری ارز مربوط است و اقتصادی که به نرخ رشد اقتصادی و نرخ پس انداز مربوط است که تاثیر مستقیم در سیستم بانکی دارند و دو عامل اصلی درونی یعنی ساختارهای سیستم بانکی و فعالیتهای مربوط به پرداخت وام به کشورهای جهان سوم که یکی از اساسی ترین فعالیتهای نظام بانکی در دهه های ۷۰ و ۸۰ بود، می پردازیم.

الف) تغییرات در نرخ برابری ارز

نرخ برابری ارز در دهه ۸۰ دستخوش دگرگونیهای عمده ای گردید. در اواسط این دهه نرخ برابری دلار به ارزهای عمده جهان کاهش شدیدی پیدا کرد. در نتیجه این ژاپن در مقابل دلار ۵۱ درصد افزایش یافت در حالی که فرانک فرانسه و پوند انگلیس هر کدام $۲۷/۸$ و $۳۰/۵$ درصد کاهش بها داشتند. به غیر از این ژاپن، مارک آلمان نیز از افزایش بهای ناچیزی ($۱/۷$ درصد) برخوردار بود. (جدول شماره ۳)

افزایش ناگهانی این ژاپن به معنی افزایش معادل ارزش دلاری داراییهای بانکهای ژاپنی بود؛ یعنی افزایش ۵۱ درصدی در مقایسه با بانکهای آمریکایی. لذا، این عامل خود به تنهایی باعث جابجایی سیستم بانکی می شد. برای اندازه گیری این عامل و تاثیر آن، بانکها بر مبنای

جدول شماره ۲

بیت بانک ژاپن و بانک جهان بر حسب داراییها ژانویه ۱۹۹۰ برده به میلیون دلار

رده	نام بانک	نام کشور	داراییها	سپردهها
۱	DAIICHI KAYGYO BANK	ژاپن	۳۸۹۸۲۳	۳۱۴۷۹۶
۲	SUMITOMO BANK	ژاپن	۳۷۸۸۹۳	۲۹۸۲۰۹
۳	FUJI BANK	ژاپن	۳۶۶۷۵۹	۲۸۵۷۰۱
۴	MITSUBISHI BANK	ژاپن	۳۵۳۸۷۱	۲۷۴۵۴۳
۵	SANWA BANK	ژاپن	۳۵۰۹۵۶	۲۷۱۰۳۹
۶	INDUSTRIAL BANK OF JAPAN	ژاپن	۲۶۹۶۸۶	۲۲۳۱۷۴
۷	NORINCHU KIN	ژاپن	۲۴۳۷۵۲	۲۱۲۳۴۰
۸	CREDIT AGRICOLE	فرانسه	۲۴۲۰۷۲	۱۹۲۸۳۰
۹	BANQUE NATIONALE DE PARIS	فرانسه	۲۳۱۵۴۳	۱۹۲۳۳۸
۱۰	CITICORP	آمریکا	۲۲۷۰۳۷	۱۳۷۹۲۲
۱۱	TOKAI BANK	ژاپن	۲۲۶۸۰۰	۱۷۶۹۱۱
۱۲	MITSUBISHI TRUST	ژاپن	۲۱۴۴۰۰	۱۸۷۳۴۳
۱۳	CREDIT LOYONNAIS	فرانسه	۲۱۰۷۹۹	۱۷۵۸۰۰
۱۴	MITSUI BANK	ژاپن	۲۰۷۵۴۳	۱۶۰۲۲۶
۱۵	BARCLAYS GROUP	انگلستان	۲۰۵۷۹۹	۱۶۷۴۰۲
۱۶	DEUTSCHE BANK	آلمان	۲۰۳۰۲۸	۱۸۴۷۶۲
۱۷	BANK OF TOKYO	ژاپن	۱۹۹۷۲۸	۱۵۱۴۲۵
۱۸	SUMITOMO TRUST	ژاپن	۱۸۹۷۹۸	۱۷۹۲۵۹
۱۹	NATIONAL WESTMINSTER BANK	انگلستان	۱۸۷۳۷۱	۱۵۶۵۲۵
۲۰	MITSUI TRUST	ژاپن	۱۸۶۲۲۶	۱۶۲۴۳۱

منبع: محله سرمایه‌گذاری سگهی INSTITUTIONAL INVESTOR، ژوئن ۱۹۹۰

جدول شماره ۳. تغییرات نرخ برابری ارزها نسبت به دلار

ارزها	۱۹۸۰	۱۹۹۰	درصد تغییرات	رده
ین ژاپن	۰/۰۰۴۱۶۷	۰/۰۰۶۲۸۹	+۵۰/۹	۱
فرانک فرانسه	۰/۲۴۹۱	۰/۱۷۳۰	-۳۰/۵	۲
پوند انگلیس	۲/۲۱۴۵	۱/۶۱۰۰	-۲۷/۸	۳
مارک آلمان	۰/۵۷۹۹	۰/۵۹۰۰	+۱/۷	۴

منبع: وان استریت ژورنال (Wall Street Journal)

داراییهایشان بدون تغییرات ارزی و یا با نرخ ثابت ارزی طبقه‌بندی شده‌اند. (جدول شماره ۴) در این صورت، به جای بانکهای ژاپنی سه بانک تراز اول جهان بانکهای فرانسوی GREDIT AGRECOLE و BANQUE NATIONAL DE PARIS و LYONNAIS و چهارمین بانک جهان بانک انگلیسی BARCLAYS BANK و بانک ژاپنی که مقام اول را داشت مقام پنجم را به دست می‌آورد. بنابراین عمده‌ترین عامل جابجایی در رده‌بندی بیست بانک بزرگ جهان، تغییرات ارزی به شمار می‌آید، گرچه هنوز رشد چشمگیر در موقعیت بانکهای ژاپنی مشاهده می‌شود؛ بدین ترتیب که بانک ژاپنی از مقام دهم به مقام پنجم ارتقا یافته و سهم بانکهای ژاپنی از مجموع داراییهای بانکهای تراز اول جهان از ۲۸ درصد نیز به حدود ۵۴/۷ درصد، به جای دو سوم، افزایش یافته است. ولی سهم بانکهای اروپایی نیز از کاهش کمتری، یعنی از نصف به ۳۹/۴ درصد، به جای ۲۷ درصد، برخوردار می‌شود. لذا اگرچه افزایش و تسلط واقعی (در صورت نبودن تغییرات ارزی) بانکهای ژاپنی کمتر می‌بود ولی همچنان از افزایش چشمگیری (تقریباً دو برابر) برخوردار بودند و تسلط خود را حفظ می‌کردند. تغییرات ارزی تاثیر چندانی بر تسلط بانکهای ژاپنی از نظر تعداد ندارد بلکه باعث جابجایی بانکهای ژاپنی می‌شود چرا که در صورت در نظر نگرفتن تغییرات ارزی اسامی بانکها بیشتر تغییر می‌کنند. در مورد تنها بانک آمریکایی در فهرست باید یادآور شد که بدون در نظر گرفتن تغییرات ارزی از مقام دهم به مقام یازدهم نزول می‌کند.

جدول شماره ۴ - بیست بانک بزرگترین جهان (بر حسب داراییها)

نام بانک	نام کشور	دارایی	دارایی فعال	۱۹۹۰	۱۹۹۰	۱۹۸۰
		تصمیر		واقف	تصمیر	واقف
CREDIT AGRICOLE	فرانسه	۳۴۸۵۶۰	۲۴۲۰۷۵	۸	۱	۱
BANQUE NATIONALE DE PARIS	فرانسه	۳۳۳۳۹۵	۲۳۱۵۴۳	۹	۲	۴
CREDIT LYONNAIS	فرانسه	۳۰۳۵۲۶	۲۱۰۷۹۹	۱۳	۳	۶
BARCLAYS	انگلستان	۲۸۳۵۶۹	۲۰۵۷۹۹	۱۵	۴	۹
DAI ICHI KANGYO BANK	ژاپن	۲۸۵۲۹۱	۳۸۹۸۲۳	۱	۵	۱۰
NATIONAL WESTMINSTER BANK	انگلستان	۲۵۷۷۲۲	۱۸۷۳۷۱	۱۹	۶	۱۱
SUMITOMO BANK	ژاپن	۲۵۱۰۴۹	۳۷۸۸۹۳	۲	۷	۱۶
FUJI BANK	ژاپن		۳۶۶۷۵۹	۳	۸	۱۴
MITSUBISHI BANK	ژاپن	۲۳۴۴۷۰	۳۵۳۸۷۱	۴	۹	۱۷
SANWA BANK	ژاپن	۲۳۲۵۳۸	۳۵۰۹۵۶	۵	۱۰	۱۸
CITI CORP	آمریکا	۲۲۷۰۳۷	۲۲۷۰۳۷	۱۰	۱۱	۳
DEUTSCHE BANK	آلمان	۱۹۹۵۵۲	۲۰۳۰۲۸	۱۶	۱۲	۵
INDUSTRIAL BANK OF JAPAN	ژاپن	۱۷۸۶۹۰	۲۶۹۶۸۶	۶	۱۳	
NORICHIKIN BANK	ژاپن	۱۶۱۵۰۶	۲۴۳۷۵۲	۷	۱۴	۱۹
TOKAI BANK	ژاپن	۱۵۰۲۷۴	۲۲۶۸۰۰	۱۱	۱۵	
MITSUBISHI TRUST	ژاپن	۱۴۲۰۵۸	۲۱۴۴۰۰	۱۲	۱۶	
MITSUI BANK	ژاپن	۱۳۷۵۱۵	۲۰۷۵۴۳	۱۴	۱۷	
BANK OF TOKYO	ژاپن	۱۳۲۳۳۷	۱۹۹۷۲۸	۱۷	۱۸	
SUMITOMO TRUST	ژاپن	۱۲۵۷۵۷	۱۹۸۷۹۸	۱۸	۱۹	
MITSUI TRUST	ژاپن	۱۲۳۳۹۰	۱۶۲۴۳۱	۲۰	۲۰	

به طور مختصر، تحولات ارزی باعث تسلط بانکهای ژاپنی به سیستم بانکی نشدند بلکه شدت تسلط موجود را بیشتر کردند.

ب - رشد اقتصادی

طبق آمارهای موجود، نرخ رشد متوسط سالیانه تولید ناخالص ملی ژاپن در سالهای ۸۹-۱۹۷۵ بالاترین (۳/۹ درصد) و بیش از آمریکا (۲/۵)، آلمان (۲)، انگلستان (۲/۹) و فرانسه (۲/۵) بوده است. این مازاد افزایش درآمد ملی با نرخ پس انداز بیشتر توأم بوده است. در همین دوران سهم پس انداز ملی از درآمد ناخالص ملی در ژاپن به طور متوسط ۳۲/۳ درصد بود. در حالی که این سهم برای رقیبان اروپایی ۲۰/۶ درصد و آمریکا ۱۶/۹ درصد منظور شده است. ^۱ البته اختلاف نرخ پس انداز در سطح خانواده به مراتب بیشتر است چون متوسط این نرخ در ژاپن در حدود ۱۸ درصد، در صورتی که در آمریکا کمتر از ۵ درصد است. بدین ترتیب ژاپن، پیوسته (متوسط) ۶۰ درصد بیشتر از رقیبان خود رشد کرده و در نتیجه درآمد افزوده بیشتری داشته و همچنین به طور متوسط ۷۰ درصد بیش از آنان پس انداز کرده است. این درآمد برتر و خوی پس اندازی بیشتر ژاپنی‌ها، باعث تغذیه برتر مالی سیستم بانکی ژاپن شد به همین منظور در ژاپن نرخ رشد سپرده‌ها به مراتب بیشتر از بانکها در کشورهای دیگر بوده است.

بررسی سپرده‌ها و تغییرات آنان در دهه ۸۰ در فهرست بیست بانک بزرگ جهان نشان می‌دهد که بانکهای ژاپنی از نرخ رشد ۴۸۵ درصدی در سپرده‌های خود برخوردار بودند. در حالی که این نرخ برای بانکهای انگلیسی ۹۵ درصد، فرانسوی کمتر از ۲۰۰ درصد و بانکهای آمریکایی تنها ۹۶ درصد بود؛ به عبارت دیگر، بانکهای ژاپنی از افزایش سپرده‌ای حدوداً ۳/۵ برابر افزایش سپرده‌ها در بانکهای رقیب برخوردار بودند. (جدول شماره ۵)

در فهرست بیست بانک تراز اول جهان سهم سپرده‌های بانکهای ژاپنی از ۲۶/۸ درصد در سال ۱۹۸۰ به بیش از ۷۰ درصد در سال ۱۹۹۰ تجاوز کرد. تا سال ۱۹۸۹ بانکهای ژاپنی در حدود یک چهارم کل سپرده‌ها در سیستم بانکهای مجموع کشورهای پیشرفته را داشتند.

جدول شماره ۵

مقدار سیده‌های بیست بانک تراز اول جهان (مليون دلار نظر بر قس رده بندی)

نام بانک	سپرده‌ها	سپرده‌ها	درصد
	۱۹۸۰	۱۹۹۰	تغییرات
بانکهای ژاپنی			
DAL ICHI KANGYO BANK	۵۱۸۶۳	۳۱۴۷۹۶	+۵۰۷
SUMITOMO BANK	۴۷۱۹۶	۲۹۸۲۰۹	+۵۳۱
FUJI BANK	۴۷۵۹۷	۲۸۵۷۰۱	+۵۰۰
MITSUBISHI BANK	۴۴۷۷۶	۲۷۴۵۴۳	+۵۱۳
SANWA BANK	۴۳۶۰۱	۲۷۱۰۳۹	+۵۲۱
INDUSTRIAL BANK OF JAPAN	۴۲۳۲۱	۲۲۳۲۷۴	+۴۲۷
NORICHIKIN BANK	۳۹۹۰۲	۲۱۲۳۴۰	+۴۳۲
TOKAI BANK	۳۲۲۱۴	۱۷۹۹۱۱	+۴۴۹
MITSUBISHI TRUST	۲۹۵۵۹	۱۸۷۳۴۳	+۵۳۳
MITSUI BANK	۳۰۰۶۴	۱۶۰۲۲۶	+۴۳۲
BANK OF TOKYO	۲۷۰۷۰	۱۵۱۴۲۵	+۴۵۹
MITSUI TRUST	۲۶۱۸۶	۱۶۲۲۳۱	+۵۲۰
بانکهای غیر ژاپنی			
CREDIT AGRICOLE	۵۸۵۶۰	۱۹۲۸۳۰	+۱۲۵
BNP	۹۷۳۸۳	۱۹۲۳۳۸	+۹۷
CITI CORP	۷۰۲۹۱	۱۳۷۲۹۲	+۹۶
CREDIT LYONNAIS	۸۹۸۲۰	۱۷۵۸۰۰	+۹۵
BARCLAYS	۵۸۵۰۴	۱۶۷۴۰۲	+۱۸۶
DEUTSHE BANK	۶۱۸۲۵	۱۸۴۷۶۲	+۱۹۸
NATIONAL WESTMINSER BANK	۸۹۰۴۳	۱۵۶۸۲۵	+۱۶۵

این سهم در مجموع سیستم بانکی بسیار قابل ملاحظه است بویژه با توجه به اینکه در کشورهای پیشرفته هیچ کشوری حتی بزرگترین آنان یعنی آمریکا، سهمی نزدیک بدان راهم ندارد.

سرازیر شدن پس اندازهای بیشتر به سوی بانکهای بی شک تأثیر مطلوبی بر هزینه آنان از نظر سیستم بانکی ژاپن داشته، از این نظر بانکهای ژاپنی از یک مزیت نسبی یعنی دسترسی به منابع ارزانتر برخوردار بودند. از طرف دیگر، بنا به مقررات بانکی، نسبت ذخیره مورد لزوم برای بانکهای ژاپنی پایین بود. مجموع این دو به بانکهای ژاپنی امکان پرداخت وامهای بیشتر و سود دهی بیشتر را می داد به طوری که رشد متوسط سالیانه وامها بین سالهای ۹۰-۱۹۸۳ برای بانکهای ژاپنی ۱۴ درصد و برای بانکهای آمریکایی کمتر از ۱۰ درصد بود. علی رغم امکان سود دهی به مراتب بیشتر بانکهای ژاپنی، چه بانکهای تجاری و چه بانکهای بزرگ تجاری، بانکهای ژاپنی سود دهی پایینی را نشان دادند. در بین بانکهای تجاری ژاپن با نرخ متوسط سود دهی (قبل از پرداخت مالیات) ۵/۰ درصد کمتر از بانکهای آمریکایی (۸۲/۰)، بانکهای آلمانی (۶۵/۰) و بانکهای انگلیسی (۸۸/۰) بودند. در بین بانکهای انگلیسی ۸۱/۰ درصد را در دهه ۸۰ نشان می دادند. در حالی که بانکهای ژاپنی با ۴۸/۰ کمترین نرخ سود دهی را داشتند. (جدول شماره ۶)

به طور کلی در فهرست سودده ترین بانکهای دنیا اغلب بانکهای آمریکایی قرار داشتند و در آن حتی یک بانک ژاپنی وجود نداشت. بی شک این عدم استفاده از امکانات جهت به دست آوردن سود بیشتر برای بانکهای ژاپنی نمایانگر استراتژی بانکهای ژاپنی است که برای تسلط به سیستم بانکی جهان، از طریق به دست آوردن سهمی بیشتر، حرکت کرده و بدین منظور از سود بالاتر صرف نظر کرده است. به همین علت سهم بانکهای ژاپنی در کل سیستم بانکی جهان از کمتر از ۲۰ درصد در اوایل دهه ۸۰ به بیش از ۴۰ درصد در اواخر این دهه رسید در حالی که سهم بانکهای آمریکایی از تقریباً ۳۰ درصد به کمتر از نصف کاهش یافت.

ج) ساختار سیستم بانکی

در اواسط دهه ۸۰ به طور متوسط بیش از ۷۰۰ برابر بانک در آمریکا نسبت به ژاپن و

حدود شماره ۶

سوددهی بانکهای کشورهای منتخب (درصد)

کشور	۱۹۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹
آمریکا									
بانکهای تجاری	۱/۰۰	۰/۸۸	۰/۸۴	۰/۸۴	۰/۹۰	۰/۸۰	۰/۲۸	۱/۱۴	۰/۷۸
بانکهای بزرگ تجاری	۰/۸۴	۰/۷۴	۰/۷۲	۰/۷۳	۰/۹۰	۰/۸۵	۰/۰۱	۱/۲۳	۰/۶۲
ژاپن									
بانکهای تجاری	۰/۴۵	۰/۵۰	۰/۵۴	۰/۴۹	۰/۴۶	۰/۵۲	۰/۶۰	۰/۶۴	۰/۴۶
بانکهای بزرگ تجاری	۰/۴۱	۰/۴۵	۰/۴۹	۰/۴۶	۰/۴۳	۰/۵۰	۰/۶۳	۰/۶۸	۰/۴۶
آلمان									
بانکهای تجاری	۰/۴۳	۰/۵۳	۰/۶۰	۰/۷۲	۰/۷۳	۰/۸۱	۰/۶۰	۰/۷۳	۰/۷۰
بانکهای بزرگ تجاری	۰/۴۴	۰/۵۹	۰/۸۴	۰/۸۶	۱/۰۵	۰/۹۹	۰/۶۳	۰/۸۹	۰/۹۲
فرانسه									
بانکهای تجاری	۰/۴۹	۰/۳۸	۰/۳۴	۰/۳۰	۰/۳۱	۰/۳۸	۰/۴۲	۰/۴۴	۰/۳۷
بانکهای بزرگ تجاری	۰/۳۸	۰/۲۶	۰/۲۳	۰/۱۹	۰/۲۱	۰/۲۴	۰/۳۸	۰/۳۵	۰/۳۵
انگلستان									
بانکهای تجاری				۰/۸۸	۱/۰۹	۱/۱۹	۰/۱۹	۱/۵۲	۰/۱۱
بانکهای بزرگ تجاری	۱/۲۱	۰/۸۴	۰/۸۲	۰/۸۱	۱/۰۹	۱/۲۱	۰/۱۲	۱/۵۱	۰/۰۳

مأخذ: «بازارهای سرمایه بین المللی - صندوق بین المللی پول - سپتامبر ۱۹۹۲»

کشورهای اروپایی وجود داشت؛ به عنوان مثال، در حالی که در ژاپن کمتر از ۱۹۰ بانک تجاری وجود داشت در آمریکا این تعداد به ۱۴۰۰۰ بانک می‌رسید^۳ به همین علت، علی‌رغم اینکه بانکهای آمریکایی حضور چندانی در جمع بیست بانک تراز اول جهان ندارند

جدول شماره ۷
سودده ترین بانکهای جهان

شاخص سود واقعی	کشور	بانک
۱/۲۳۹	آمریکا	Well Fargo
۱/۲۱۷	آمریکا	Bank of America
۱/۲۱۴	اسپانیا	Banco Bibao Viscaya
۱/۱۹۲	سوئد	Shandinaviska Enskilda Banken
۱/۱۷۵	آمریکا	NCNB
۱/۱۶۷	استرالیا	National Australia Bank
۱/۱۶۱	آمریکا	Security Pacific
۱/۱۲۶	آمریکا	First Chicago
۱/۱۲۵	فرانسه	Faribas
۱/۱۲۵	انگلستان	Abbey National

William Crlasgall, "Happy Day Arent Here Again". Business week, July 2, 1990.

توجه: ارقام بالا با در نظر گرفتن مزایای مالیاتی، اختلاف نسبت سرمایه‌ها، تورم و نرخ مالیاتی محاسبه شده است.

ولی بالاترین تعداد را در ۱۰۰۰ بانک تراز اول دارند. در این لیست ۲۲۲ بانک آمریکایی هستند در حالی که ژاپن ۱۱۲ بانک، آلمان ۸۲، انگلیس ۳۲ و فرانسه ۲۸ بانک دارد (جدول شماره ۸). بدین ترتیب ژاپن در ۱۰۰۰ بانک تراز اول جهان نصف آمریکا و فرانسه حدود یک هشتم آمریکا بانک دارند. این تعداد کمتر بانک که به معنی تمرکز بیشتر داراییها و توان استفاده سیستم بانکی از صرفه‌جویی در مقیاس است (economy of scale) باعث افزایش توان رقابت می‌شود. تعداد محدود و لذا تمرکز دارایی در سیستم بانکی فرانسه توجیه کننده علل عمده جایگاه بانکهای فرانسوی در بیست بانک تراز اول جهان است. قدر مسلم

جدول شماره ۸ - بورژنیز بانکهای جهان در سال ۱۹۸۹

کشور	تعداد بانکها	کشور	تعداد بانکها
آمریکا	۲۲۲	انگلستان	۳۲
ژاپن	۱۱۲	سوئیس	۳۰
ایتالیا	۱۰۸	فرانسه	۲۸
آلمان	۸۲	استرالیا	۲۰
اسپانیا	۳۵		

مأخذ: مجله بانکی (The Banker)، ژوئای ۱۹۹۰

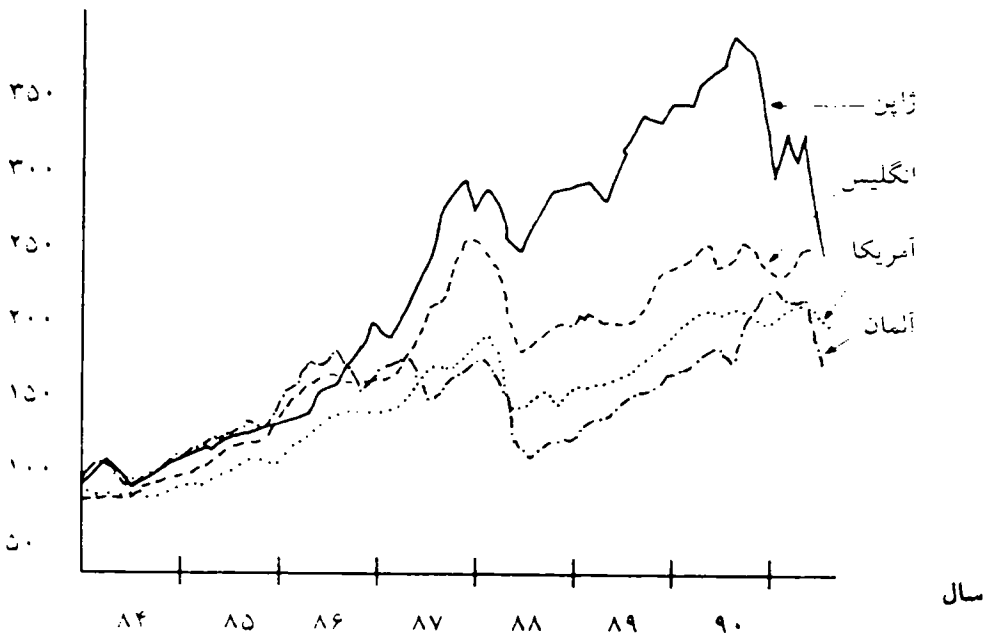
در صورت افزایش تعداد بانکها و تمرکز کمتر آنان در سیستم بانکی فرانسه، با توجه به دیگر عوامل موثر در این طبقه بندی، بانکهای این کشور به سختی می توانستند جایگاه فعلی خود را حفظ کنند.

علاوه بر تعداد کمتر و تمرکز بیشتر داراییها، برخلاف بانکهای آمریکایی و بعضی از بانکهای اروپایی، بعضی از بانکهای بزرگ ژاپن دارای رابطه نزدیک با شرکتهای بزرگ هستند و به صورت گروهی (The Keiretsu) عمل می کنند. بانکها معمولاً وامهای ارزاتر در اختیار این شرکتهای گذشته، امکان سوددهی آنان را بیشتر می کنند. با توجه به اینکه بانکهای ژاپنی سهامدار شرکتهای عضو گروه خود هستند، لذا افزایش ارزش سهام این شرکتهای باعث افزایش داراییهای بانک می شود. گرچه افزایش ارزش سهام فقط تا ۴۵ درصدش می تواند در افزایش دارایی بانک منظور شود ولی در هر صورت نسبت به رقیبان که از یک چنین روابط نزدیکی اصولاً بهره مند نیستند در دوران رشد اقتصادی یک مزیت نسبی به شمار می رود.

همانطور که شاخص ارزش سهام بورسهای متفاوت نشان می دهند، افزایش این شاخص در بازار بورس توکیو (Nikkei) به مراتب بیشتر از رقیبان بوده است در نتیجه بانکهای ژاپنی نیز از افزایش قیمت سهام بهره مند شده اند. (نمودار شماره ۱) شاخص بازار بورس توکیو بین سالهای ۸۹-۱۹۸۴ افزایشی نزدیک به چهار برابر نشان می دهد که بانکهای ژاپنی را قادر

کرده که داراییهایشان را در قسمتی از پورتفوی (Portfolio) که مربوط به سهام می‌شود تا حدود بیش از ۱/۵ برابر افزایش دهند در حالی که در مورد بورس نیویورک که افزایشی بیش از دو برابر نشان داده، بانکهای آمریکایی از آن مثل بانکهای ژاپنی به طور مستقیم بهره‌مند نشده‌اند.

شماره ۱ - حرکت شاخص قیمتها در بازارهای بورس

د) وام به کشورهای جهان سوم

افزایش آشکار قیمت نفت باعث کسری جدی در تراز پرداختیهای کشورهای جهان سوم واردکننده نفت در دهه ۷۰ شد که باید از طریق استقراض، بویژه از سیستم بانکی، پرداخت می‌شد به گونه‌ای که مجموع بدهی کشورهای جهان سوم از ۱۰۰ میلیارد دلار در سال ۱۹۷۴ به ۳۰۰ میلیارد دلار در سال ۱۹۸۰ رسید.^۳ با توجه به تسلط بانکها بخصوص آمریکایی و اروپایی در این دهه، مشکلات بازپرداخت این وام اثر نامطلوبی بر این بانکها گذاشتند، به عنوان مثال، آرژانتین از پرداخت ۳ میلیارد دلار بدهی خود به انگلستان امتناع کرد، نهبستان

توانست ۸ میلیارد از ۲۴ میلیارد دلار بدهی خود را بپردازد. حتی کشورهای تولیدکننده نفت چون نیجریه و مکزیک به دریافت وام روی آوردند. مکزیک ۸۰ میلیارد دلار بدهی داشت که ۲۵/۸ میلیارد دلار آن را به بانکهای آمریکایی و بقیه را غالباً به بانکهای اروپایی بدهکار بود. بنابراین بانکهای اروپایی و آمریکایی دهه ۸۰ را با بحران وامهای جهان سوم شروع کردند که در این مورد هم به علت سبکی سهم بانکهای ژاپنی سهم آنان از بحران هم کمتر بود؛ به عنوان مثال بانکهای انگلیسی بنا به مقررات و شرایط حاکم بر آنها توسط بانک انگلیس (بانک مرکزی انگلستان) مجبور شدند مقداری از داراییهای خود را به عنوان ذخیره کنار بگذارند تا بتواند ۵۰ درصد ضرر ناشی از وامهای غیرقابل دریافتی را بپوشاند.^۲

برای رهایی یا تعدیل بحران وام جهان سوم، که بسیاری از بانکهای آمریکایی و اروپایی را با امکان ورشکستگی تهدید می‌کرد، بسیاری از این بانکها مجبور به فروش وامها به دیگر بانکها شدند که قدر مسلم وامهای بهتر بانک بودند که می‌توانستند بفروش برسند. این نیز تأثیر نامطلوبی در توان رقابت بانکهای رقیب بانکهای ژاپنی گذاشت و عمدتاً به نفع بانکهای ژاپنی شد که اغلب خریداران این وامها بودند. اقدام بعدی برای رویارویی با بحران وام جهان سوم افزایش وام بدین کشورها بود که بر توان باز پرداختی آنان بیفزاید؛ به همین علت جمع بدهی این کشورها از ۳۰۰ میلیارد دلار به ۱۳۰۰ میلیارد دلار تا پایان دهه ۸۰ رسید.

با توجه به تسلط بانکهای ژاپنی در دهه ۸۰ اینبار سهمی بیشتر از این وامها از طرف بانکهای ژاپنی پرداخت گردید. به طوری که بانکهای ژاپنی در دهه ۸۰، بعد از بانکهای آمریکایی دومین بانکها از نظر ریسک در مقابل بحران وام به کشورهای جهان سوم بودند. البته افت ارزش برابری دلار تا حدود زیادی باعث تعدیل این بحران برای بانکهای ژاپنی شد که ارتباطی به کارکرد این بانکها در این مورد بخصوص نداشت. افت ارزش دلار باعث کاهش سهم این وامها در سیستم بانکی ژاپن گردید.

سیستم بانکی جهان در دهه ۹۰

در دهه ۸۰، سیستم بانکی جهان شاهد یکسری رفرمهای تدریجی در جهت کاهش مقررات و آزادسازی کلی آن بود که از آمریکا شروع شد و به دیگر کشورها حتی ژاپن گسترش

پیدا کرد به طوری که سیستم بانکی جهان در جهت افزایش رقابت و جهانگیری حرکت کرد. به طور کلی آزادسازی و تشکیل اروپای متحد باعث ادغام بیشتر بانکها در آمریکا و اروپا شد و این روند را که در دهه ۸۰ شروع شده بود به مراتب بیشتر تشویق می‌کرد. از طرف دیگر، جهانگیری سیستم بانکی باعث جایگزینی مقررات و کنترل‌های استاندارد شده بین‌المللی به جای مقررات کشوری و یا محلی می‌گردید که این بنوبه خود موجب می‌شود که بانکها از مزایای نسبی کمتری برخوردار شوند؛ به عنوان مثال بانکهای ژاپنی مجبور شدند در جهت افزایش بازدهی حرکت کنند تا افزایش سهم بازارها. در دهه ۷۰ سیستم بانکی با بحران سوددهی پایین ناشی از عدم کارایی کافی روبرو بود. افزایش نرخ تورم و کاهش نرخ بهره‌ها دو عامل عمده کاهش سوددهی و افزایش ورشکستگی در سیستم بانکی شده بود. در واقع منابع مالی چشمگیر از سیستم بانکی خارج شده و به موسسات مالی غیربانکی سرازیر شده بودند. به همین علت دهه ۸۰ سالهای آزاد سازی و تاکید بر بازدهی و سوددهی بیشتر سیستم بانکی بود. دهه ۹۰ با توافق بین‌المللی (Basle Accord) در سیستم بانکی مقررات بین‌المللی حاکم خواهد شد که به نوعی بر سلامت در کنار بازدهی و سوددهی تأکید دارد. طبق این توافقنامه مقدار سرمایه ضروری حداقل ۸ درصد (با توجه به متوسط بهای ریسک اعتبارات) از دارایی به صورت سرمایه باید باشد؛ به عبارت دیگر نسبت سرمایه به دارایی ۸ درصد به بالا باید باشد. این توافقنامه از اول سال ۱۹۹۳ قابل اجراست. یکی از تأثیرات این توافقنامه که در سالهای ۹۲، ۹۱، ۱۹۹۰ مشاهده شده افزایش کیفیت داراییهای بانکهاست.

علاوه بر عوامل بالا، تحولات در تکنولوژی و نوآوریهای مربوط نیز در دهه ۹۰ چون در دهه ۸۰ تأثیر بسزایی بر سیستم بانکی جهان خواهد داشت و برحسب دسترسی زودتر بانکها بدان، باعث مزیت نسبی برای مدت زمانی خواهد بود.

علاوه بر روند کلی که ذکر شد، باید عواملی را که در دهه ۸۰ نقشی در تحولات سیستم بانکی داشته‌اند مطالعه کنیم. تا ببینیم آیا امکان دارد که روند دهه گذشته در دهه آینده نیز ادامه یابد.

بنا به پیش‌بینیهای صندوق بین‌المللی پول، اقتصاد ژاپن از رشد نسبی بیشتر از دیگر کشورهای صنعتی برخوردار خواهد بود ولی اختلاف نرخ رشد اقتصادی کمتر

خواهد شد. از طرف دیگر آمارهای منتشر شده نشان می‌دهند که نرخ پس‌انداز شخصی در ژاپن در سه سال اخیر در جهت نزولی. یعنی از ۱۶ درصد درآمد بعد از مالیات به ۱۴ درصد کاهش یافته در حالی که در آمریکا این روند صعودی، از ۴/۵ به ۵/۵ درصد و انگلستان از ۶ به ۱۰ درصد افزایش یافته است.^۱ پیش‌بینی این صندوق ادامه روند نزولی برای ژاپن است. گرچه علی‌رغم سیر نزولی نرخ پس‌انداز شخصی ژاپنی‌ها به مراتب بیشتر از سایر کشورها خواهد بود. ولی رشد اقتصادی و پس‌انداز نابرابر، و بیشتر ژاپنی‌ها، در سالهای آینده لزوماً، چون گذشته، به نفع بانکهای ژاپنی نخواهد بود چرا که با جهانگیری بیشتر سیستم بانکی جهان سپرده‌های ژاپنی؛ می‌تواند در بانکهای غیر ژاپنی که خدمات بهتری ارائه می‌دهند جذب گردد افزایش شدید معاملات متوسط روزانه در بازارهای ارزی از ۲۰۰ به نزدیک ۵۰۰ بین سالهای ۱۹۸۶-۹۰ حاکم در واقع آثار رکود اقتصادی سالهای اخیر که باعث کاهش چشمگیر سپرده‌های بانکی در تمام سیستم شده را نشان می‌دهد که در سال ۱۹۹۱ این سپرده‌ها ۱۰۹ میلیارد دلار کاهش یافت در حالی که در سال قبل سپرده‌ها ۶۷۱ میلیارد در سیستم بانکی افزایش یافته بودند. به همین نسبت وامهای پرداختی نیز تا ۴۲ میلیارد دلار کاهش یافت در حالی که در سال قبل این وامها ۵۶۳ میلیارد دلار افزایش یافته بودند. این دگرگونی برای سیستم بانکی ژاپن به مراتب شدیدتر بود. سپرده‌های بانکی سیستم بانکی آمریکا از ۲۴ میلیارد به ۱۷ میلیارد دلار در این مدت کاهش یافت در حالی که این سپرده‌ها در سیستم بانکی ژاپن از ۵۵ میلیارد دلار به ۴۵ میلیارد دلار (خروج ۴۵ میلیارد دلار) از سیستم بانکی‌اش منجر شد. از نظر تغییرات در وام دهی نیز وضع مشابهی مشاهده می‌شود یعنی در سیستم بانکی آمریکا مقدار وام از ۷۳ میلیارد در سال ۱۹۹۰ به ۱۰ میلیارد دلار در سال ۱۹۹۱ کاهش می‌یابد در صورتی که بانکهای ژاپنی که ۱۰۱ میلیارد دلار وام داده بودند ۸۸ میلیارد دلار وام پرداخت می‌کنند.

به نظر می‌رسد که با تحولات سیاسی اواخر دهه ۸۰ یعنی پایان جنگ سرد و اتحاد اروپا، مزایای نسبی این ژاپن که ناشی از شرایط دوران قبل از جنگ سرد بود به پایان رسیده است. شرایط دوران قبل از جنگ باعث تورم زیاد در آمریکا، کسری بودجه، کسری در تراز پرداختهای بین‌المللی آن کشور شد که به تضعیف نرخ برابری دلار منجر شد. شرایط دوران

بعد از جنگ سرد و تمرکز منابع ملی در بخش غیرنظامی در آمریکا و اتحاد اروپا نه تنها امکان کاهش نرخ برابری دلار، پوند و فرانک فرانسه را کمتر می‌کند بلکه احتمال افزایش آنان بخصوص دلار و مارک را در برابرین ژاپن بیشتر می‌کند؛ به عنوان مثال نرخ تورم در دهه ۸۰ در ژاپن کمترین (۲/۵) و در انگلیس بالاترین (۷/۴) درصد بود در حالی که این نرخ برای آمریکا ۵/۶ درصد، آلمان ۲/۹ و فرانسه ۳/۷ درصد بود. نرخهای سالهای ۹۳، ۹۲، ۹۱ حاکی از کاهش چشمگیری در اختلاف نرخ تورم در این کشورهاست (۲).

بدین ترتیب در مجموع پیش‌بینی می‌شود که تغییرات نرخ برابری ارز در آینده عامل عمده‌ای در جابجاییهای سیستم بانکی باشد. ساختار سیستم بانکی با توجه به افزایش ادغام بانکها در آمریکا ناشی از آزادسازی و در اروپا ناشی از اتحاد اروپا باعث تمرکز بیشتر داراییها شده ولی با توجه به اختلاف موجود به نظر می‌رسد که بانکهای ژاپنی در طول دهه ۹۰ از این نظر همچنان از مزایای نسبی بیشتری برخوردار باشند. باید توجه داشت که روند ادغام بانکها مستلزم زمان و شرایط متناسب است. برخلاف دهه ۸۰ رابطه نزدیک بانکهای ژاپنی با شرکتها (The Keirtsu) که باعث افزایش داراییهای بانکهای ژاپنی و در نتیجه توان رقابت بیشتر در فعالیتهای وام‌دهی شده بود، در دهه ۹۰ تاکنون این رابطه به زیان این بانکها بوده‌است. شاخص قیمتها در بازار بورس توکیو (Nikkie) به پایین‌ترین سطح خود در طی شش سال گذشته به کمتر از ۱۷۰۰۰ رسیده و بدین ترتیب در اوایل ۱۹۹۲ اغلب بانکهای ژاپنی مقدار زیادی از داراییهای خود را از دست داده و با کاهش ارزش داراییها زیر استاندارد مورد لزوم بین‌المللی نسبت سرمایه به دارایی ۸ درصد قرار گرفتند. (۴) این باعث شد که در عمل یکی از بنگاه‌های معتبر خدمات سرمایه‌گذاری و ارزشیابی آمریکا به نام (Moody) اعتبار بزرگترین بانک ژاپن و بزرگترین بانک دنیا Dai Ichi Kaygyo Bank و چند بانک دیگر ژاپنی که جزء لیست بیست بانک بزرگ جهان هستند را پایین بیاورد و در نتیجه اعتبار کمتری برای آنان از نظر ضریب اطمینان سرمایه‌گذاری قائل شود. گفته می‌شود که شاخص قیمت سهام در بازار بورس اگر به ۱۵۰۰۰ برسد اغلب بانکهای ژاپنی در تنگناهای جدی و خطرناکی قرار خواهند گرفت چون در آن صورت بانکهای این کشور از اعتبار افتاده، قادر به جذب سرمایه و یا سپرده‌های کمتری خواهند بود و در آن صورت خود با مشکلات تأمین

منابع مالی روبرو خواهند شد. در این مورد با توجه به ساختار بانکهای رقیب، آنان از سلامت بیشتری برخوردارند. البته تنها افت قیمت سهام باعث دشواریهای بانکهای ژاپن نیست. افزایش قیمت املاک در ژاپن ۳۰۰ درصد بود در حالی که در دهه ۸۰ افزایش قیمت املاک در انگلستان ۱۶۰ درصد و در آمریکا ۱۲۰ درصد بود. با توجه به سهم بالای املاک در پورتفوی بانکها، این افزایش به مراتب بیشتر قیمتها، در ژاپن به نفع بانکهای ژاپنی در دهه ۸۰ شد. به همین ترتیب کاهش قیمت املاک در سالهای ۹۲-۹۰ نیز در ژاپن به مراتب بیش از دیگر کشورها و ضرر ناشی از آن هم برای بانکهای ژاپنی گزافتر بوده است.

در حالی که کاهش قیمت املاک در آمریکا در اوایل دهه ۹۰ فقط حدود ۱۵ درصد بود، و در انگلستان ۲۷ درصد، در ژاپن قیمت املاک تا ۷۰ درصد کاهش یافته که باعث ضربه بیشتر به سیستم بانکی ژاپن شد. گرچه قیمت املاک هنوز بیش از ۲۲۰ درصد قیمتها در سال ۱۹۸۰ است. حاصل افت قیمت سهام، املاک و ورشکستگی تعداد بی شماری از شرکتها، افزایش وام غیر قابل پرداخت و نامطلوب است که وزارت اقتصاد در حدود ۷۰۰۰ تا ۸۰۰۰ میلیارد ین تخمین می‌زنند در صورتی که تحلیلگران این صنعت (بانکداری) آن را تا ۲۰۰۰۰ میلیارد ین تخمین می‌زنند. (۵)

همانطوری که قبلاً اشاره شد، اکنون بانکهای ژاپنی در پرداخت وام به کشورهای جهان سوم مقام دوم را دارند لذا در صورت بروز مشکلاتی بیشتر در این نوع وام، بانکهای ژاپنی نیز سهمی از آن به مراتب بیشتر از گذشته خواهند داشت.

با افزایش وامهای بد و غیر قابل پرداخت، کاهش سرمایه، عدم توانایی رعایت استانداردهای بین‌المللی، بانکهای ژاپنی دهه ۹۰ را با مشکلاتی بیش از آنچه پیش‌بینی می‌شد، آغاز کردند. از طرف دیگر بانکهای اروپایی نیز با آینده نامشخصی که اتحاد اروپا بوجود آورده روبرو هستند. نوسانات شدید ارزی در سال ۱۹۹۲ سیستم بانکی اروپا را با بحران شدید برای مدت کوتاهی روبرو کرد به طوری که برای مدتی اتحاد اقتصادی اروپا را حتی مورد تهدید قرار داد. بانکهای آمریکایی هم همچنان گرفتار مشکلات ناشی از سالهای گذشته، رکود و جابجایی اقتصادی و رقابتهای بین‌المللی هستند. به نظر می‌رسد سلامت سیستم بانکی جهان مورد سؤال قرار گرفته و تنها عامل مثبت در اوایل دهه ۹۰ کاهش چشمگیر نرخ بهره‌ها بودند که

امکان افزایش سرمایه و ذخیره بانکها را بهبود بخشیده است. مسلماً مشکلات سالهای اخیر به زودی برطرف خواهد شد. بانکها با کاهش در پرداخت وام و افزایش سطح ذخیره و سرمایه‌های خود از یک طرف و در مورد بانکهای ژاپنی با خروج از بازارهای بین بانکی از تراز پرداختهای خود کاسته و از داراییهای کم درآمد زده و بدین ترتیب بهبود در سلامت خود را از طریق تأکید بیشتر بر کیفیت فعالیتها به دست خواهند آورد. جهانگیری بیشتر استانداردهای بین‌المللی، بازار سیستم بانکی را متعادلتر خواهد کرد به طوری که موقعیت محیطی که تا حدود زیادی در رشد سهم بانکهای ژاپنی در دهه ۸۰ یاری کرده بود جای خود را بیشتر به کارآیی بانکها خواهد داد. در بازارهای جهانگیر و متعادلتر دهه ۹۰ این خدمت و کالاهای مالی برتر توسط تکنولوژی برتر است که مزیت نسبی بانکها را بیشتر تعیین خواهد کرد.

نتیجه‌گیری

در این مقاله رشد چشمگیر بانکهای ژاپنی و جابجایی آنان با بانکهای اروپایی در دهه ۸۰ و امکان ادامه این روند در دهه ۹۰ مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفت. این تحقیق نشان می‌دهد که ساختار سیستم بانکی و استراتژی افزایش سهم بازارها، بعلاوه موقعیت محیطی مساعدی چون رشد برتر درآمد ملی و گرایش بیشتر مردم ژاپن در پس‌انداز، افزایش چشمگیر نرخ برابری بین ژاپن در مقایسه با ارز بانکهای کشورهای رقیب، افزایش چشمگیر شاخص قیمت سهام و املاک و بالاخره مشکلات بانکهای اروپایی و آمریکایی با پرداخت وام به کشورهای جهان سوم، به بانکهای ژاپنی امکان دادند که تا پایان دهه ۸۰ تسلط کامل بر سیستم بانکی جهان را به دست آورند.

با توجه به ادغام بانکها در اروپا ناشی از اتحاد اروپا و بانکهای آمریکایی ناشی از کاهش مقررات و افزایش رقابت در سیستم بانکی آمریکا به مرور ساختار سیستم بانکی ژاپن به ساختار سیستم بانکی رقیبان نزدیکتر خواهد شد. حتی در مورد نزدیکی بانکهای ژاپنی به شرکتها نیز به گونه‌ای تعدیل داده خواهد شد. از طرف دیگر، جهانگیری سیستمهای بانکی و جایگزینی مقررات، کنترل و استانداردهای بین‌المللی به جای مقررات و کنترلهای محلی و

امکان انتخاب استراتژی بخصوصی چون گسترش سهم بازارها که بانکهای ژاپنی در دهه ۸۰ اتخاذ کرده بودند در دهه ۹۰ به مراتب دشوارتر خواهد شد. از نظر موقعیت محیطی که در جهت افزایش تسلط بانکهای ژاپنی عملکردند احتمال ادامه چنین وضعیتی بعید خواهد بود چراکه با ادغام و جهانگیری بیشتر اقتصاد این کشورها اوضاع محیطی متعادلتر خواهد شد؛ به عنوان مثال نرخ بهره‌ها، نرخ تورم و ... به یکدیگر نزدیکتر خواهد شد ولی حتی در صورت وجود شرایط نامتعادل، آثار آن بر سیستمهای بانکی کشور لزوماً چون در دهه ۸۰ نامتعادل نخواهد بود. بنابراین سیستم بانکی در دهه ۹۰ بیشتر در جهت همگرایی و هرگونه جابجایی در نظام ناشی از عملکرد بیشتر بانک و با استقلال، بیشتر از ملیت آن خواهد بود. در چنین اوضاع ادامه روند گذشته سیستم بانکی در آینده بسیار بعید به نظر می‌رسد.

مأخذ و یادداشت

- ۱- مجموع سهام مساوی صد نسبت برابری در فهرست فید شده با سوخته طبعیت و سهولت، در حوزه و تحلیل مورد نظر فرار نگرفته‌است.
- 2- Power Without Purpose: The Crisis of Japan's Global Dominance", R. Taggart Murphy, Harvard Business Review, March - April 1989.
- 3- "World Economic Outlook", International Monetary Fund, October, 1992.
- 4- "International Economic Policy", A joint publication of the Foundation for teaching Economics and the United Nations Association of the U.S.A. 1991.
- 5- "International Capital Markets: Development, Prospects, and policy Issues", International Monetary Funds, September 1992.
- 6- Financial Times of London, various issues.
- 7- The Banker, June 1980.
- 8- Wall Street Journal.
- 9- Institutional Investor, June 1990.
- 10- Business Japan.

-
- 11- "International Competitiveness of US Banks", Federal reserve Bank of New York, May 1991.
  - 12- "Happy Days Arent Here Again", William Glasgall. Business Week.
  - 13- "International Business: Environments and Operation", John D. Daniels and Lee H. Radebaugh, 1992.